

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICA — FINANȚE

DIRECTOR : D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR : I. N. CESĂRESCU

ABONAMENTUL

pe an 30 lei; 6 luni 16 lei; 3 luni 8 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Strălnătatea : 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

A P A R E

de două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘCI

6, Splaiul Brâncoveanu Voevod, 6

Vis-à-vis de Palatul Justiției

SUMAR :

Ispășoiu și noile teorii penale, de d-l Julian Teodorescu.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ :

Curtea de Casație, s. II : *Camelia Lempika cu Anton Rohr ș. a.* ;Curtea de apel București, s. III : *G. Popovici cu Noua Societ. de Tramvai, cu o Observație de d-l D. Alexandresco ;*

Informații.

Ispășoiu și noile teorii penale

În *Curierul Judiciar* No. 59, din 21 Sept. a. c., a apărut un articol intitulat: «Cazul soldatului Ispășoiu», și în care autorul cată să pue în evidență contradicția care ar exista în sentința Consiliului de război din Craiova și știința penală, ast-fel cum e înțeleasă de școala Lombrosiană, sau după cum este cunoscută în lumea juridică penală: școala antropologică italiană.

Nu vom face aici istoricul acestei școale, sau mai bine zis nu vom arăta elementele care-i servesc de basă, pentru-că aproape mai toți acei cari se ocupă cu dreptul au avut ocasiunea să o cunoască, dacă nu în totul cel puțin în parte. Cea-ce putem adăoga este că s'a făcut mult has la un congres de antropologie—dacă nu mă înșel cel de la Bruxelles—unde însuși șeful școalei a fost pus în greaua situațiune de a recunoaște cât erati de puțin întemeiate semnele exterioare care determinau pe criminal, precum și genul criminalității.

În adevăr, fiind lăsat să studieze pe deținutii dintr-o închisoare mai multă vreme, n'a putut determina nici chiar 15% de și datele teoriei sale păreau atât de precise în cât ar fi trebuit să nu lase de cât un foarte neînsemnat alea. Prin aceasta nu vom să dicem că școala lui Lombroso ar fi cu totul inutilă și basa ei foarte puțin științifică; din contră, spuneam în altă parte ⁽¹⁾ că grație studiilor întreprinse în Italia s'au născut tendințe noi în știința dreptului penal. Un lucru însă care nu e nou în nici una din școlile moderne, e punerea la index a liberului arbitru. Acum, că acest liber arbitru ar fi înlăturat de elementul phisic al d-rului Gall ⁽²⁾ pre-

cursorul școalei italiene, sau de elementul psihophysic al acestei din urmă școale (hereditate, alcoholum, maladii nervoase, etc. etc.), precum și al terției școale, represintată de Alimena și Calojani; or, de s'ar atribui comiterea faptului unui determinism economic, după cum ne demonștră G. Ferri, sau unui determinism născut din trebuința de a exista în acest bulion de cultură numit societatea și o cantitate mai mult sau mai puțin mare, de microbi de o natură specială—criminalitatea, după cum susține școala lionesea a d-lui Lacassagne; infine, toate aceste școale cu subdivisiunile lor n'au de cât un singur element comun: înlăturarea liberului arbitru, care formează basa școalei lui Rossi și a tutulor elasicilor.

Examinând fapta lui Ispășoiu, independent de făptuitor, găsim că într-una din zile, acest din urmă fiind arestat de către șeful său, sau după intervenția șefului său, pentru a se răsbuna de pedeapsă care i se dăduse, împușcă atât pe căpitanul Georgescu și adjutantul Teculescu și ar fi împușcat de sigur și pe alți gradați, dacă s'ar fi găsit acolo, după cum singur o declară.

Acesta este faptul în toată goliciunea lui.

Acum să examinăm și starea sufletească a făptuitorului. Ispășoiu pentru o foarte gravă indisciplină e mutat din regimentul său în batalionul I de vânători. Indisciplina sa era extra-ordinar de mare, mai cu seamă că nici odată un inferior nu și permisese o cutezanță așa de mare, să reclame pe un superior, șefului suprem al armatei.

De aci încolo un abis se deschidea între Ispășoiu și toți cari-l încunjurau, și mai cu seamă l comandau; ori-ce severitate era de sigur permisă față de un asemenea îndrăzneț și atmosfera creată în jurul persoanei lui Ispășoiu era foarte departe de a fi părintească.

Depart de noi ideea de a justifica fapta reprobabilă a celui mai puțin simpatice dintre criminali; dar, cea-ce vroim să demonstrăm e că un examen foarte puțin superficial ne face să întrevădem cea-ce se petrecea în jurul lui Ispășoiu și repercusiile pe care o avea sau putea s'o aibă în sufletul său. Între el și superiorii săi de ori-ce grad, era un război continuu, un război surd, care dacă nu avea efecte eclatante e că unul d'între adversari era prea puțin armat pentru a-l susține mai pe față.

Pentru Ispășoiu dar, ori care gradat era un inamic, și ori când ocazia i s'ar fi presintat ca să elimineze un asemenea inamic, el găsea o satisfacție

(1) Vezi studiul nostru asupra sentințelor fără durată determinată, publicat în *Monit. Oficial* din 12 Oct. 1900 și reproduc de către onor. Minister de justiție în broșuri.

(2) Philosophie du droit penal de Ad. Franck, p. 45 și urm.

a sentimentului său de ură, a sentimentului său de răsbunare.

O dată pipăite toate aceste părți ascunse ale faptei lui Ispășoiu, vedem de îndată eroarea care se face când se compară crima lui cu cea a soldatului Misdea, care dintr-o ceartă de nimic cu tovarășii săi de arme, reușește să omoare 7 și să rănească încă 13. În acest din urmă cas, care a făcut obiectul unui studiu special al lui Lombroso, fapta lui Misdea ar părea inesplicabilă, ne fiind un motiv puternic, dar pe care se încearcă să o explice autorul în chestiune ca fiind rezultatul unui acces de epilepsie latentă (larvată).

Aceiaș este cazul cu Ispășoiu? De sigur că nu. Pentru-că dacă într'adevăr ar fi fost vorba de o «descărcare cerebrală a instinctului său criminal» aceasta putea să aibă loc mult mai lesne față de unul din semenii săi, soldați ca și el, de cât față de aceia contra cărora credea el că are un resentiment oare-care.

Numai în primul cas nu s'ar fi putut explica crima lui Ispășoiu, și atunci ori-cine ar fi avut dreptul să se îndoiască de starea sa mintală. Dar, când fiorul criminal își procură din vreme cartușele, când pretextează un motiv pentru a părăsi închisoarea, și când smulge din mâinile camaradului lui arma și urcă scările ca să tragă în cine? Nu în ori care din superiorii săi, pe care de sigur i-ar fi putut găsi mult mai lesne în curtea casarmei sau în anticamera comandantului de batalion; ci în Georgescu comandantul companiei, care știa că se găsește la dânsul în cancelarie la ora aceia. S'apoi, când după ce 'și îndeplinește opera nefastă, în loc să rămâie aiurit în fața crimei sale, caută să fugă și face pe mortul câte-va zile, în scopul de a mistifica poate pe cei din jurul său, cu gândul, de sigur, de a profita de cel mai mic moment de neatențiune pentru a se face nevădut!!

Ne mai găsim noi în fața unui iresponsabil? Când criminalul întrevade totul, când cântărește toate șansele unei evadări, când mai cu seamă pregătește din vreme crima sa, ni se pare că a'l considera iresponsabil ar însemna să se înlăture evidența însăși. Acest bolnav fizicește sau moralmente, fie el chiar de *epilepsia larvată*, desfășură o prea mare perversitate în acțiunea lui, pentru a se putea înlătura responsabilitatea.

Noi credem dar că bine a făcut Consiliul de război de a respins cererea avocaților apărători ai criminalului, pentru că e o observație pe care am făcut-o în tot d'auna în cariera mea de magistrat, că de câte ori faptele sunt imposibile de negat, și când prin urmare apărarea nu poate spera într-o diversiune în convingerea judecătorilor, de îndată se scoate la iveală iresponsabilitatea, basându-se pe noile teorii emise aiurea și neaplicate nîcîunde. Din punctul de vedere teoretic poate tindem cu toții către opiniunile emise fie de Lombroso, fie de cei-l'alți; dar, când e vorba de-a le pune în practică, le înlăturăm în tot-dauna, într-un cât ele sunt cu totul embrionare.

Nimeni nu poate nega influența pe care aceste teorii o vor avea asupra instituțiilor penale viitoare, și Italia pe lângă alte glorii, va avea și pe aceea de a fi început cea d'întăiu luptă contra clasicismului penal, lucru pe care l'constatăm nu

numai noi înși-ne dar se constată în mai toate Statele Europei, pentru că într-o anchetă pe care am întreprins-o anul trecut pe lângă juriștii străini, am putut să căpătăm această convingere. Într'adevăr, din corespondența urmată cu aceștia, între cari: d-nii Midosi, profesor universitar la Lisabona și Alfredo Ansur membru al Societății de legislație comparată și avocat în acelaș oraș ni se confirmă influența teoriilor subiectiviste asupra penalogilor din Portugalia. Acelaș lucru se susține de către distinsul jurist scandinav Wilhelm Uppström pentru Suedia și Norvegia, precum și de către d. Frederik Høst avocatul legației franceze din Copenhaga atât de mult cunoscut în lumea savantă din Danemarca. În fine, pentru a nu mai cita de cât pe d. G. N. Philaretos, fost ministru de justiție în Grecia, aceeași afirmațiune ni se face pentru Statul elen. Iată dar că pretutindeni se resimt ideile noi penale, care pot fi cuprinse într'un singur cuvânt, în calificativul de teorii *subiectiviste*, în sensul că au în vedere studiul subiectului—criminalului—iar nu numai fapta acestuia—obiectul—cum e în dreptul clasic penal.

Cu toate acestea credem că nimănui nu i-a venit încă în minte să aplice *de plano* o teorie fără a o fi verificat în de ajuns. Spiritul cel mai pozitivist nu poate să se hasardeze într-un atât în cât să uite că alături de frumusețea unei teorii, se găsește utilitatea practică, care cere să fie mai întăiu satisfăcută.

Și în această ordine de idei, credem, împreună cu distinsul profesor de drept penal d. Tanovicănu, că se face un mare abus și un rău serviciu științei dreptului penal, când se recurge atât de des la literatura medicală, pentru a interpreta crima și pe criminali. Într'adevăr, medicina ori câte progrese ar fi făcut în domeniul maladiilor nervoase, e încă la început, și nici că poate fi alt-fel, când abia sunt câte-va decenii de când s'au putut localiza sediul nervilor; pe d'altă parte, lucrările încercate în direcția studiului celulei, în mod comparativ la diverșii indivizi, încă nu au dat rezultate apreciable. Prin urmare, dar, când ne găsim încă în domeniul empirismului, e oare posibil să se înlătore baza dreptului penal clasic de către un spirit critic, de către un adevărat pozitivist? Căci ce este pozitivismul de cât relativitatea în ori-ce și negarea absolutului. Cu toții știm că baza dreptului penal clasic nu e absolută, că ea va fi supusă influențelor progreselor realizate în cele-lalte științe și în special biologice și sociologice; dar a merge până acolo în cât să admitem ca absolut exacte, ca perfect verificate părerile unora și altora mi se pare că nu cadrează de loc cu un spirit cercetător. «S'il ne s'agissait que de discussions académiques et abstraites, le mal serait moindre, mais on prétend echafauder là dessus tout un système répressif dont l'objet suprême serait tout simplement la «défense sociale»» dice tot un italian d-l Luigi Lucchini, profesor de drept criminal la Universitatea din Bologna⁽³⁾. Cu drept cuvânt, știința dreptului penal, are rădăcini prea adânci și ori care ar fi fost baza ei, ea este de sine stătătoare; și când o altă știință vine nu s'o ajute ci s'o supleze, sunt necesare date mult mai precise de cât

(3) *Le dr. pénal et les nouvelles théories* ediția fr., a lui H. Prudhomme, pag. 218.

cele care se dau. Pentru-că făcând constatarea că oamenii se împart în normali și anormali, divisiune pe care o acceptăm cu toții, mai rămâne încă de dovedit cauzele care determină această anormalitate.

* * *

Ziceam mai sus că unul din elementele importante ale unei teorii este utilitatea ei practică. Ori, în cazul lui Ispășoiu, chiar de s'ar admite premisele teoriei lui Lombroso, expusă cu atâta bogăție de argumente în articolul de care ne ocupăm, totuși de un lucru nu s'a ținut în de ajuns seamă, și anume că, Ispășoiu este un criminal dintre cei mai periculoși pentru societate. Normal sau anormal, responsabil sau nu, el nu mai merită un loc printre oamenii liberi, el trebuie înlăturat. Și iată de ce împărtășim în totul opiniunea savanților care compun «Uniunea internațională pentru drept penal».

Intr'adevăr, promotorii acestei societăți științifice au observat, și cu drept cuvânt adăogăm noi, că sunt sterile toate discuțiunile asupra responsabilității sau iresponsabilității, fie această din urmă înăscută cu individul, fie căpătată ulterior; cu alte cuvinte, toate aceste teorii care în realitate se resumă la admiterea sau înlăturarea liberului arbitru în acțiunile omenești, pot fi foarte frumoase ca discuțiuni academice, însă ele nu ne avansează de loc, pentru că pe când unii discută, cei-l'alți, criminalii, 'și exercită miserabila lor operă.

De aci ideea de a nu se mai preocupa de partea teoretică și de a da toată atențiunea pe viitor părți practice, adică instituțiunilor penitenciare.

Și continuând această ordine de idei, n'avem de cât să presupunem că se făcea dovadă în fața consiliului de război că într'adevăr Ispășoiu comisese faptul într'un moment de epilepsie larvată, care era soluția pe care ar fi trebuit să o dea? Să-l achite? Fără a ne preocupa de exemplaritate și alte elemente pe care le are în vedere pedeapsa din codicele noastre actuale, și de care trebuie să se țină seamă atât cât există, e necesar mai întâi de toate să ne preocupăm de interesul practic și anume de punerea la index a criminalului, pentru a nu mai reîncepe. Ori, există în legea noastră mijlocul pentru judecător de a feri societatea de un inamic al ei, chiar atunci când el e îndoelnic asupra responsabilității acestuia, dar când e foarte sigur de nocivitatea lui socială și deci de temibilitatea pe care o produce în jurul său?

În speță, toți medicii cu care am avut onoarea să discut nu mi-au putut afirma nici unul că ar cunoaște ce este epilepsia larvată, și care sunt caracterele acestei maladii, necunoscută încă de cât pentru d-l Lombroso și alți câți-va; prin urmare dar, Consiliul de război din Craiova, admitând incidentul apărării, ar fi trebuit să cheme specialiști din străinătate, și mai ales din Italia, pentru a explica fapta lui Ispășoiu!! Și chiar în acest cas, pentru a-l înlătura din societate, n'ai alt mijloc de cât tot pedeapsa prevăzută de lege și până ce nu s'o face un articol, prin care judecătorul să poată trimite la închisoare-ospiciu pe iresponsabili, sau acei considerați ca atare, legea nu poate fi aplicată alt-fel de cât ast-fel cum există.

Credem că n'am putea termina mai bine acest articol de cât spunând cu de lhering în mult cunoscuta sa operă «Lupta pentru drept».

«În chestiunile pur științifice e permis să se înlătore numai eroarea, chiar când nu am fi în măsură să punem în locu-i adevărul pozitiv; dar în chestiunile practice, în care e sigur că ceva e de făcut, și în care nu-i vorba de cât de a ști ce e de făcut, nu-i de ajuns a înlătura ca fiind false indicațiunea pozitivă dată de un altul; trebuie ca să se înlocuiască cu alt ceva».

Julian Teodorescu

Doctor în drept din Paris, judec. de ședință
Trib. Ilfov

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, Secția II

Audiența de la 10 Septembrie 1903

Președenția D-lui N. MANDREA, Președinte

Camelia de Lempicka și alții cu Anton Rohr

Urmărire imobiliară.— Imobilul aparținând minorilor. — Ordonanță de adjudecare. — Depunerea prețului. — Dacă Ministerul public este ținut a asista și a lua concluziuni pentru minori, în Camera de consiliu, când se discută modul depunerii prețului și se dispune formarea ordonanței de adjudecare. — (art. 81 din Procedura civilă).

Articolul 81 din Procedura civilă ast-fel cum a fost modificat prin legea din 1900, ne făcând nici o distincțiune cu privire la anume actele ce interesează pe nevârșnici, rămâne învederat că dispozițiunile acestui articol sunt generale, având a fi aplicate atât la actele ce se resolvă în ședință publică, cât și la cele ce se resolvă pe cale grațioasă în Camera de consiliu, în cari sunt în discuțiune interesele nevârșnicilor.

Decisiunea No. 371/903. — Casată, în urma recursului făcut de Camelia de Lempicka și alții, în urma unei divergențe, ordonanța de adjudecare cu No. 325/902 a Trib. Iași, secția III, dată în proces cu Anton Rohr.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut în cauză de d-l consilier I. Duca;

Pe d-l avocat I. G. Ghika, în desvoltarea motivului al V-a de casare;

Pe d-l avocat P. Borș în combateri, și

Pe d-l procuror de secție St. Stătescu în concluziuni fiind minori în cauză;

Deliberând,

Asupra mijlocului V de recurs, rămas în divergență:

«Călcarea rânduelilor legii în ce privește constituirea Tribunalului.

«Din ordonanța de adjudecare precum și din jurnalul No. 2386/902, se constată că tribunalul a hotărât fără a asculta, potrivit art. 81 Pr. civ., pe reprezentantul Ministerului Public, atât la admiterea creanțelor drept preț cât și la eliberarea ordonanței.

«Acelaș lucru la jurnalul No. 1263 din Martie 1902, pentru re-deschidere, după ce urmărirea în ziua de 26 Martie 1902 fusese închisă.

«Călcarea dispozițiunilor clare și de ordine publică, în ce privește constituirea tribunalului, când sunt minori în cauză.

«Din rostirea art. 81 Pr. civilă, așa cum a fost modificat prin legea de la 1900, rezultă îndoelnic că legiuitorul, ținând seamă și în direcțiunea dată de onor. Înalta Curte, prin constanta ei jurisprudență, a impus concluziunile Ministerului Public pentru garantarea intereselor minorilor, la toate încheierile instanței de urmărire, fie de ședință publică, fie de Camera de chibzuire, când se ține la micșorarea patrimoniuului minorului.

«Or la încheierea din 29 Iulie 1901, prin care Tribunalul dispune punerea în vânzare a imobilului rămas pe urma def. Cornelia Evelina Müller, Trib. a omis a se conforma art. 81 Pr. civilă.

«Acelaş lucru şi la redeschiderea urmăririi cu încheierea din 26 Martie 1902».

Având în vedere ordonanţa de adjudecare supusă re cursului;

Văzând art. 81 din Pr. civilă;

Considerând că rezultă din dispoziţiunile acestui articol, ast-fel cum a fost modificat prin legea din 1900 că, Ministerul Public, va lua concluziuni ca parte alăturată înaintea deosebitelor instanţe, fie în şedinţă publică, fie în Camera de chibzuire, ori de câte-ori sunt interesaţi în cauză: nevârstnici, interzişi sau cei puşi sub consiliu judiciar;

Considerând că, într-un-cât, acest text de lege nu face nici o distincţiune cu privire la anume actele ce interesează pe nevârstnici, rămâne învederat că dispoziţiunile acestui articol sunt generale, având a fi aplicate atât la actele ce se resolvă în şedinţă publică, cât şi cele ce se resolvă pe cale graţioasă în camera de consiliu, în care sunt în discuţiune interesele nevârstnicilor;

Considerând că, în specie, se constată că, în urma adjudecării definitive a imobilului din laşi, proprietate ce aparţine şi minorului Sigmund de Lempicka, adjudecatorul depunând preţul în modul arătat prin ordonanţă, Tribunalul a admis modul depunerii preţului şi a dispus liberarea ordonanţei printr'un jurnal încheiat în Camera de consiliu, fără asistenţa şi concluziunile Ministerului Public;

Considerând că ordonarea liberării ordonanţei constituia un act substanţial al vânzării, că acest act interesa pe nevârstnic, fiind-că Tribunalul avea să constate şi să declare dacă preţul e depus, ast-fel că e învederat că acest act fiind de natură a compromite interesele minorului, nu se putea face fără asistenţa şi concluziunile Ministerului Public;

Că nu se poate zice că liberarea ordonanţei de adjudecare n'ar fi un act substanţial şi de însemnătate pentru minori, într-un-cât Tribunalul ar trebui să ordone liberarea ordonanţei dacă o contestaţie pentru nedepunerea preţului nu s'a urmat, fiind-că, independent de asemenea contestaţie, totuşi Trib. are a constata nu numai dacă preţul s'a depus şi dacă integral s'a depus, şi în cas de constatare a nedepunerii integral a preţului, a se ordona punerea din nou în vânzare a imobilului;

Că ast-fel fiind, în speţă, ordonându-se liberarea ordonanţei de adjudecare fără asistenţa şi concluziunile procurorului, aceasta este o cauză de anulare a ordonanţei.

Că aşa fiind, motivul este întemeiat;

Pentru aceste motive, Curtea, de acord cu concluziunile d-lui procuror, casează . . . etc.

CURTEA DE APEL DIN BUCUREŞTI, Secţia III

Audienţa de la 23 Septembrie 1903

Preşedenţia D-lui N. BUDIŞTEANU, Preşedinte

Gh. Popovici cu Noua Societate de tramwai

Decisia No. 187

Contract de transport sau cărauşie.—Transport de lucruri sau mărfuri.—Transport de persoane.—Culpa contractuală.—Culpa extra-contractuală sau aquiliană.—Cui incumbă sarcina probei.—Art. 1475 C. civ.—Aplicarea acestui text numai la transportul de lucruri sau mărfuri.—Aplicarea art. 998, 999 C. civ. la transportul de persoane.—Cui incumbă sarcina probei în acest din urmă caz.

Conducător de tramwai.—Este obligat a înlătura accidentele prin aplicarea regulamentelor.

Conducător.—Prepus al Companiei.—Dacă dânsa răspunde de faptele conducătorului.—Art. 1000 C. civ.

Cauza ocaţională apărutului.—Răspunderea Companiei sau Direcţiei.

Conducător.—Faptele carî constituiesc o culpă din partea lui.

Imprudenţă comisă de călător.—Dacă distruge responsabilitatea Direcţiei.—Fixarea quantumului despăgubirei.

1. În materie de transport (cărauşie), culpa poate fi contractuală, sau extra-contractuală ori aquiliană, şi o atare deosebire a culpelor are raţiune de a fi, în această privinţă, din cauza sarcinei probei; căci culpa contractuală fiind presupusă, debitorul trebuie să dovedească că a fost împiedicat de a-şi exercita obligaţia printr'un caz fortuit sau de forţă majoră; pe când culpa comisă de o persoană nelegată prin o obligaţie (culpa extra-contractuală sau aquiliană) trebuie dovedită de acel care o invoacă.

Ast-fel, în privinţa transportului de lucruri, mărfuri, sau animale, cărauşul fiind debitorul unui corp cert şi determinat, nu poate invoca liberaţiunea sa de cât stabilind cazul fortuit sau forţa majoră; pe când în privinţa transportului de persoane, art. 1475 C. civ. ne mai fiind aplicabil, de oare-ce cărauşul nu poate fi considerat ca deţinătorul persoanelor ce este chemat a transporta dintr'un loc în altul, culpa sa trebuie să se dovedească de acel care o invoacă; în cazul de fiţă fiind vorba, de o culpă aquiliană, iar nu de o culpă contractuală.

2. Siguranţa călătorului, de câte ori el se sue într'un tramwai, este încredinţată conducătorului, care este obligat, pe cât îi stă cu putinţă, a înlătura orice pericol, îndeplinind toate măsurile prevădute de regulament.

3. Conducătorul unui tramwai, fiind prepusul Companiei, obligă pe această din urmă prin greşele sale, şi Compania, în asemenea caz, este responsabilă nu numai când culpa ei a fost causa unică şi imediată a accidentului, dar şi atunci când culpa ei a fost causa accidentulă a prejudiciului cauzat.

4. Faptul conducătorului de a nu sta pe platformă sau de a lăsa să se sue prea multă lume în tramwai, constituie o culpă, care face, la caz de accident, pe Companie responsabilă.

5. Este scușabilă imprudenţa călătorului care sare din tramwai, atunci când s'a rupt frâna şi un pericol este iminent.

6. O imprudenţă comisă de un călător, prin sărîrea din tramwai, nu poate scușa culpa Companiei, care a comis imprudenţa de a întrebuiinţa materialuri vechi şi usate şi de a avea conducători cari nu-şi îndeplinesc datoria.

7. În ori-ce caz, imprudenţa sau culpa călătorului nu poate distruge responsabilitatea Companiei atunci când, se constată în fapt că ea este în culpă prin faptul prepusului său; o asemenea imprudenţă poate cel mult fi luată în consideraţie pentru fixarea quantumului daunelor-interese.

Curtea,

Având în vedere acţiunea intentată de G. Popovici înaintea tribunalului Ilfov s. IV, prin petiţiunea de la 3 Mai 1902, înregistrată sub No. 22869, prin care chiamă în judecată pe Societatea nouă de tramwai spre a fi obligată a-i plăti suma de 20000 lei din cauză că visiul tramwaiului care venea de la Belu spre Şerban-Vodă, strângând prea tare frâna, ea s'a rupt şi vagonul pornind cu mare viteză spre pantă, reclamantul a fost aruncat jos suferind o gravă leziune şi constituie la braţul drept;

Având în vedere hotărîrea tribunalului din 1 Octombrie 1902 cu No. 380, prin care îşi declină competenţa de a judeca acest proces, trimetînd afacerea înaintea judecătorului de ocol;

Având în vedere că G. Popovici face apel în contra acestei hotărîri şi Curtea, prin decisia No. 278 din 23 Ianuarie 1903, admite apelul lui G. Popovici, respinge excepţiunea declinatorului de competenţă, reţinînd afacerea a o judeca în fond;

Având în vedere pledoariile părţilor în fond, concluziunile scrise, actele prezentate de părţi, precum şi depunerile martorilor ascultaţi înaintea Curţii;

Considerând că G. Popovici, spre a putea reuşi în acţiunea în daune ce a făcut Societăţii de tramwai trebuie să dovedească că a suferit un prejudiciu şi că faptul este imputabil Direcţiunei chemată în judecată;

Culpa trebuie stabilită de cel ce o invoacă;

Considerând că, în materie de transport, poate fi vorba de o culpă sau contractuală, sau aquiliană;

Considerând că această distincţiune are importanţa sa în ceea-ce priveşte sarcina probei;

Căci, în culpa contractuală, cel ce este obligat trebuie să dovedească cazul fortuit sau forţa majoră;

Pe când culpa unei persoane nelegată prin nici o obligațiune anterioară, trebuie dovedită de cel ce o invoacă;

Considerând că legiuitorul face aplicațiunea acestui principiu în art. 1475 Cod civil, când este vorba de transporturi de lucruri inanimate sau de animale încredințate cărașului:

În cazul acesta cărașul fiind debitor de un corp cert și determinat, nu poate invoca liberațiunea sa de cât invocând un cas fortuit sau de forță majoră; este evident că, în asemenea împrejurări, sarcina probei încumbă cărașului;

Când însă este vorba de transporturi de persoane, pentru că ele nu se pot considera ca încredințate sau depositate cărașului ca un lucru neanimat; în cazul acesta art. 1475 C. civ. nu mai este aplicabil, prin urmare, sarcina probei nu mai încumbă Direcțiunei de tramvai; în cazul acesta este vorba de o culpă necontractuală, de o culpă aquiliană și atunci se aplică art. 999 C. civ., și prin urmare, cel ce invoacă culpa Direcțiunei trebuie să o probeze;

Considerând că această teorie, admisă de jurisprudență, a fost admisă și de această Curte prin decisiunea No. 278 din 1903, pentru că a obligat pe G. Popovici ca să dovedească prin martori culpa Direcțiunei tramwailui;

Considerând că din depunerile martorilor ascultați înaintea Curței rezultă că tramwaiurile înforcându-se de la cimitirul Bellu, erau încărcate cu mai multă lume de cât permiteau locurile; că în dreptul pantei care scobora la Serban-Vodă, conductorul, care trebuia să strângă frânele de la spate, nu era la locul său, ci pe platforma dinainte; tramwaiul fiind prea mult încărcat, mergea cu mare repeziciune spre pantă; că vizitiul voin să oprească tramwaiul, strânge repede frâna, care fiind veche, s'a rupt manivela; că lumea, spăimântată, a sărit jos; că din această săritură mai multe femei au fost rănite, iar G. Popovici s'a ales cu o luxațiune a umărului drept, cu contuziunea și infiltrațiunea vaselor sanguine;

Considerând că declarațiunea lui Iancu Teodorescu, martorul și prepusul Direcțiunei, confirmă în parte sus menționatele declarațiuni, înlăturând numai culpa sa proprie, că adică: nu s'ar fi aflat pe platforma dinainte și că el a strâns frâna dinapoi, oprind vagonul pe pantă; această variațiune fiind dictată de interesul său personal, nu poate infirmă celelalte declarațiuni;

Considerând că prejudiciul de care a suferit Popovici e stabilit atât din declarațiunile martorilor cât și din certificatele medicale prezentate Curței, din care rezultă că reclamantul a suferit o incapacitate de mai multe luni, confirmată și prin certificatul Direcțiunei generale a Regiei monopolurilor Statului;

Considerând că siguranța călătorilor în tramwaiuri este încredințată conductorilor săi;

Că aceștia trebuie să evite tot ce ar putea compromite siguranța călătorilor;

Că, mai mult, ei trebuie să ia toate precauțiunile față de călători, ca să se îndeplinească toate măsurile prevădute de reglementele lor;

Considerând că prima culpă a Direcțiunei este că conductorul nu se afla la platforma din urmă, și în al doilea rând, este că conductorul a permis ca să intre prea multă lume în vagon;

Considerând că această neglijență, imputabilă conductorului (art. 909 Cod civ.), face responsabilă și pe Direcțiunea de tramvai de faptele prepusului său (art. 1000 C. civ.);

Considerând că dacă și victima a comis o imprudență sârin din vagon, ea a fost însă justificată prin ruperea manivelei frânei și prin spaima însoțită tuturor celorlalte călători, provocând o mare panică;

Considerând că imprudența victimei de a sări din vagon nu poate scuza imprudența Direcțiunei tramwailui, care a avut greșala de a întrebuința materiale

vechi pentru frâne și conductorii ce nu și îndeplinesc obligațiunile lor;

Că așa dar, culpa Direcțiunei a precedat imprudența victimei, ba mai mult, a fost cauza ei determinantă;

Considerând că imprudența victimei poate fi luată în considerațiune numai pentru fixarea daunelor provenite, făcând pe pacient să suporte el însuși o parte a acelor daune;

Considerând că imprudența victimei nu poate să scutească de or-ce răspundere pe Direcțiunea tramwailui a cărei culpă a precedat și a contribuit într-o măsură oare-care a determina și a agrava accidentul;

Considerând că art. 999 Cod civil nu limitează răspunderea Direcțiunei numai în cazul când culpa ei a fost cauza unică și imediată a accidentului; prin urmare, răspunderea se aplică și când culpa Direcțiunei a fost cauza ocazională a prejudiciului suferit;

Considerând că, în ce privește evaluarea daunelor convenite lui G. Popovici, Curtea are elemente suficiente spre a le aprecia, elemente basate pe certificatele medicale, pe incapacitatea de lucru, pe suferințele pacientului, cheltuelile la care el a fost expus și pe pericolul unor viitoare luxațiuni care se pot în tot-d'a-una prezenta la cea mai mică mișcare a brațului, inconveniente la care este expus din cauza naturii profesiei victimei — el este chimist al Regiei monopolurilor tutunurilor — și prin urmare, la or-ce moment are trebuință de usul mânei drepte pentru a ridica preparate sau flacoane în operațiunile sale chimice;

Având în vedere că G. Popovici a avut diferite cheltueli cu plata de taxă de timbru, citațiuni și de avocat, pe care Curtea le apreciază la suma de 3000 lei;

Pentru aceste motive redactate de d. președinte N. Budișteanu, Curtea, admite apelul, etc.

(ss) N. Budișteanu, Al Dobriceanu, Sp. Stătescu, G. Flășlen, D. Giuvanu.

Grefier (s) C. Aluteanu

Observație. — Legea recunoaște două soiuri de culpe: culpa contractuală și cea extra-contractuală sau aquiliană.

După teoria generalmente admisă, în materie de contracte, culpa este presupusă; creditorul nu are de dovedit de cât contractul din care se naște creanța sa; această dovadă odată făcută, debitorul este presupus în culpă, de câte ori obligația n'a fost executată, sau a fost executată numai în parte. Prin urmare, debitorul va fi condamnat la daune de câte ori el nu va stabili că inexecutarea obligației sale se datorește unui caz fortuit sau unei forțe majore. Presumpția culpei contractuale rezultă, între altele, din art. 1082, 1156, § 3 și 1169. Art. 1475 din Codul civil și 425 din Codul comercial cuprind o aplicare a acestui principiu la contractul de cărașie.

În materie de delictes sau quasi delictes, culpa nu mai este însă presupusă. Persoana care a suferit o daună din delictul său quasi-delictul altuia nu va putea dobîndi o despăgubire de cât stabilind existența unei culpe; or-ce probă fiind admisibilă în această privință, prin urmare, atât presumpțiile cât și marturii ⁽¹⁾.

(1) Cpr. Cas. rom. Dreptul din 1881, No. 34 și Bulet. Cas. s. I anul 1881, p. 12.

Această teorie este contestată de unii ⁽²⁾, însă ea este generalmente admisă atât în doctrină cât și în jurisprudență ⁽³⁾.

Aceste principii odată expuse, venim acum la aplicarea lor, pe care a făcut-o Curtea din București, prin decizia ce publicăm astăzi. Era vorba, în specie, de responsabilitatea unei Companii de tramvai prin urmare, a unui căraș ⁽⁴⁾, pentru accidentul întâmplat unui călător, și chestiunea pe care Curtea o rezolvă în principiu, este aceea de a se ști dacă art. 1475 din Codul civil și art. 425 C. com. se aplică numai la lucruri, sau și la persoane.

Textele menționate dispun că, în privința lucrurilor, cărașul este responsabil de pierderea și stricăciunea lor, de câte ori el nu probează cazul fortuit sau forța majoră (aceste două expresii fiind sinonime). viciul propriu al lucrului, faptul expeditorului, etc., soluție care era adevărată și la Romani ⁽⁵⁾.

Curtea decide că această dispoziție, care se aplică fără nici o îndoială și la bagajele călătorilor ⁽⁶⁾, și care nu este de cât o consacrațiune a principiilor generale în materie de contracte (art. 1080, 1082, 1083, 1156 C. civ.), nu se aplică la transportul de persoane, la caz de accident întâmplat unui călător, și că în asemenea caz, reclamantul trebuie să stabilească culpa cărașului. Se susține, în adevăr, că, în privința transportului de persoane, regulile responsabilității sunt cărmuite numai de art. 998 urm. C. civ. și că art. 1475 C. civ. și 425 C. com. se aplică exclusiv la transportul lucrurilor sau mărfurilor. Pentru a se ajunge la acest rezultat cu totul străni, care pune mai presus conservarea obiectelor neînsufleteite de cât siguranța călătorilor, se dă că marfa încredințată cărașului, fiind un lucru cert și determinat, depozitarul ei nu poate fi scutit de obligația de restituire de cât dovădind cazul fortuit sau forța majoră (art. 1156);

⁽²⁾ Cpr. Planiol, II, 888, urm. și nota în D. P. 96. 2. 459, coloana I. T. Huc, VIII, 424, p. 562. Saleilles, *Etude sur la th. générale de l'oblig. d'après le premier projet de C. civ. pour l'Empire allemand*, No. 333, p. 436 urm. (ed. a 2-a, Pichon, 1901).

⁽³⁾ Vezi Marc Gérard, *Revue critique de légis.* anul 1888, p. 427. Vezi t. V a Coment. noastre, p. 397, t și n. 4; 496, t. și n. 1; p. 504, text și nota 3. Vezi și t. VI, p. 357, nota 1.

⁽⁴⁾ Prin căraș (*voiturier*) se înțelege ori-ce agent de transport, individ sau companie, ori-care ar fi modul prin care transportul omului sau a mărfurilor s'ar opera, pe apă, pe uscat, prin calea ferată și prin ori-care alte mijloace ce le-ar descoperi genul omului, fie chiar și balonul. Cpr. Trib. Ilfov, *Curierul Judiciar* din 1897, No. 40. Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, III, 553. Sourdat, *Tr. général de la responsabilité*, II, 974, p. 224 (ed. a 5-a, 1902). Curtea de casație a decis că întreprinderilor de transporturi sunt adevărați cărași în puterea cuvântului (decizie la care am luat și noi parte), *Curierul Judiciar* din 1901, No. 1 și Bulet. 1900, p. 1406.

⁽⁵⁾ L. 3, § 4, în fine, Dig., *Nautae, Caupones, Stabularii*, etc., 4. 9.

⁽⁶⁾ Cpr. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, III, 709. Baudry et Wahl, *Louage*, II, 2518, p. 543 (ed. a 2-a).

pe când călătorul (omul) nu este un corp cert, această calitate presupunând neapărat un lucru neînsuflețit ⁽⁷⁾.

Ast-fel, în această teorie, dacă m'am suit în tren spre a merge la București, înregistrând și un cufar de bagaje, la caz de un accident care ar aduce atât moartea mea cât și pierderea cufarului; moștenitorii mei nu vor avea nici o probă de făcut, pentru a fi despăgubiți de pierderea cufarului, pe când ei vor trebui să dovedească o culpă sau cel puțin o neglijență din partea administrației căilor ferate, pentru a dobîndi daunele materiale și morale cauzate prin moartea mea. Or, tocmai aceasta ni se pare cu desăvîrșire inadmisibil, siguranța călătorilor meritând dacă nu mai multă, cel puțin atîta îngrijire ca și mărfurile încredințate cărașului. Nu este exact de a se dăce, așa precum pe nedrept afirmă atît Curtea din București cât și Curtea de casație din Franța, că responsabilitatea cărașului este cărmuită de art. 998 și 999 C. civ.; căci, atît în privința transportului mărfurilor cât și a persoanelor, responsabilitatea cărașului rezultă din contract, iar nu din delict sau quasi delict. De câte ori m'am suit decî în tramvai, dînd 10 banî conductorului, Compania s'a obligat prin contract (contractul de transport) a mă transporta la un loc anume determinat, și de câte ori este vorba de o responsabilitate contractuală, cazul fortuit este în sarcina debitorului care-l aleagă (art. 1156, 1159). Călătorul trebuind să ajungă teafăr la destinație, *sain et sauf*, de câte ori se întîmplă un accident, cărașul nu 'și-a îndeplinit obligația, și ca atare, el poate fi tras la răspundere, dacă nu stabilește că accidentul se datorește unui fapt ce nu 'i poate fi imputat (art. 1082). Art. 1475 C. civ. și 425 C. com. nu fac de cât a aplica dreptul comun la transportul lucrurilor, și soluția ar fi aceeași chiar dacă aceste texte n'ar avea ființă. Textele sus citate sunt decî afară din cauză, și responsabilitatea cărașului, atît în privința transportului lucrurilor, cât și a persoanelor, rezultă din principiile generale ale dreptului ⁽⁸⁾.

O decizie care, la caz de accident, nici n'ar pomeni de art. 1475, ci ar face pe căraș responsabil numai în baza principiilor generale, di-

⁽⁷⁾ Vezi în acest sens: Guillaud, *Contrat de louage*, II, 765. Zens, *Responsab. du voiturier*, p. 161. Féraud-Ciraud, *Code des transports*, III, 420, p. 348 (ed. a 2-a). Guillemain, *Transports successifs*, p. 123 urm. Mesdack de ter Kiel (procuror general la Curtea de casație din Belgia), conclasiî sub Cas. belg. Sirey, 94. 4. 5. Vezi și numeroasele decisiî citate în t. V a Coment. noastre, p. 496, nota 2, la care trebuie să adăugăm: C. din Riom (Sirey, 1900. 2. -60). Trib. Beauvais și C. Amiens (Sirey, 97. 2. 274). Vezi și decisiile italiene citate de Vidari, *Corso di diritto commerciale*, IV, p. 165, nota 3 (ed. a 4-a, 1895).

⁽⁸⁾ Cpr. T. Huc, VIII, 425, p. 563. Baudry et Wahl, *Louage*, II, 2521 (ed. a 2-a). Vezi și nota în Pand. Chron., VI, I, p. 299, 300.

când, de exemplu: că din cauza accidentului survenit, cărauşul nu şi-a îndeplinit obligaţia sa, şi că, în baza art. 1082, el trebuie să repare dauna adusă prin această inexecutare, dacă nu dovedeşte că accidentul se datoreşte unui caz fortuit, ar fi destul de motivată şi ar rămânea în picioare. Aceasta dovedeşte până la evidenţă că responsabilitatea cărauşului este contractuală, şi că art. 998, 999 nu au ce căuta în specie.

Acestea sunt adevăratele principii, iar nu acele admise de Curtea din Bucureşti, şi ele au fost consacrate prin mai multe hotărâri judecătoreşti⁽⁹⁾.

Unii autori recunosc că responsabilitatea cărauşului rezultă în specie din contract, însă susţin, cu toate-acestea, că călătorul trebuie să dovedească culpa cărauşului, întemeindu-se pe alte consideraţiuni.

«Lorsqu'il s'agit d'un transport, dit Thalier⁽¹⁰⁾, la responsabilité trouve sa source dans une convention. La rattacher aux délits, constitue une méprise; le voiturier s'est engagé à transporter le voyageur sain et sauf et à le faire parvenir à sa destination dans le délai stipulé.

«Les arrêts ont cependant raison d'écarter la présomption de faute du voiturier. Sur le colis, matière passive et sans résistance, le transporteur exerce une maîtrise; s'il périt, il est à présumer que c'est pour avoir été l'objet d'une absence de garde ou d'une manutention défectueuse. Le voyageur, au contraire, en sa qualité d'être responsable, a pu contrarier l'action du voiturier par sa propre imprudence ou par sa propre volonté. Dans le doute, il n'y a plus de raison de réputer en faute celui-ci plutôt que celui-là; en conséquence, la condamnation est subordonnée à la preuve d'un fait précis de responsabilité, que doit administrer le voyageur ou son ayant-droit».

Respingem şi acest raţionament, pentru că, în principiu, transportul persoanelor este supus acelor reguli la care este supus şi transportul lucrurilor⁽¹¹⁾. Or, art. 1475 C. civ. şi 425 C. com. presupun, în privinţa lucrurilor, că cărauşul este în culpă. Trebuie, deci, după rigoarea principii-

lor, să aplicăm aceeaşi regulă şi la transportul de persoane.

Câte-va legislaţiuni străine au admis în mod expres această soluţie, care, din toate punctele de vedere se impune:

«Cărauşul, dice art. 4 din legea belgiană de la 25 August 1891, asupra contractului de transport, care abrogă şi înlocuieşte în mod fericit art. 96—108 din Codul de comerţ, răspunde de stricăciunea sa şi pierderea lucrurilor, *precum şi de accidentele întâmplătoare călătorilor*, dacă nu probează că stricăciunea, pierderea sa şi accidentele provin din o cauză străină ce nu îi poate fi imputată». Legea germană din 7 Iunie 1871⁽¹²⁾ şi legea ungurească din 7 Iulie 1874⁽¹³⁾ conţin dispoziţii redactate în acelaşi sens. Codul civil italian reproduce fără nici o schimbare, în art. 1631, art. 1784 din Codul frances, reprodus şi de legiuitorul nostru, ceea-ce face că chestia e controversată şi în Italia⁽¹⁴⁾. Acest text se vede reprodus şi de Laurent, fără nici un comentariu, în Ante-proiectul de revisurie (art. 1848).

Chestiunea ce am discutat mai sus prezintă o mare analogie cu altă chestiune nu mai puţin controversată, şi anume: cu aceea de a se şti dacă lucrătorul care a fost victima unui accident industrial, trebuie, spre a putea cere daune de la patronul său, să dovedească o culpă din partea acestuia, sau dacă patronul trebuie să dovedească cazul fortuit. Soluţia mai sus expusă, este aplicabilă şi la cazul de faţă, în cât, după părerea noastră, patronul la caz de accident întâmplat lucrătorului său, nu poate fi scutit de obligaţia de a plăti daune, de cât dovedind că accidentul s'a întâmplat din culpa lucrătorului, sau din caz fortuit ori forţă majoră⁽¹⁵⁾. Această soluţie, incontestabilă după noi, a fost admisă de Curtea din Galaţi: «Considerând, dice Curtea, că, în drept, între patron şi lucrător se încheie un contract prin care lucrătorul închiriază serviciile sale patronului; din natura acestui contract rezultă pentru patron două obligaţii: 1) de a plăti preţul convenit; 2) de a garanta lucrătorului siguranţa vieţii sale, luând toate măsurile necesare pentru a preîntîmpina orî-ce pericol inerent lucrării ce i se încredinţează. În acelaşi timp şi lucrătorul, la rîndul său, este dator a nu face

(9) Vezi numeroasele decizii citate în t. V a Coment. noastre, p. 497, nota 1, la care trebuie să adăugăm: Cas. Napoli, D. P. 97. 2. 203. Cpr. în acelaş sens: T. Huc, VIII, 425 şi X, 404. Bapdry, II, 891, în fine. Sourdat, op. cit., II, 1058, p. 305 urm. (ed. a 5-a). Baudry et Wahl, Louage, II, 2251 şi 2253 urm. (ed. a 2-a). Lyon-Caen et Renault, op. cit., III, 709, 709 bis. Lyon-Caen, nota în Sirey, 85. 1. 129. Labbé, notele în Sirey, 85. 4. 25; în Sirey, 86. 4. 25; în Sirey, 94. 2. 57. Sarrut, nota în D. P. 85. 1. 434. Bédarride, Transport par chemins de fer, 439 urm. Chauveau, nota în Pand. Périod. 92. 2. 129. Chavegrin, nota în Sirey, 96. 2. 225 urm. Ruben de Couder, nota în Pand. Chron., VI, 1, p. 299. Saintelette, Responsabilité et garantie, p. 87 şi urm. Duval, Responsab. du voiturier (theză p. doctorat), p. 269, etc.

(10) Thaller, Tr. élément. de dr. commercial, No. 994.

(11) Vezi nota lui Esmein, în Sirey, 1900. 2. 57.

(12) Vezi Ann. de législ. étrangère, anul 1872, p. 264. Cpr. asupra acestei legi, Endemann, Das Recht der Eisenbahnen. § 135.

(13) Vezi Ann. de législ. étrangère, anul 1875, p. 309. Vezi şi alte legiuiri străine citate în nota lui Chavegrin, Sirey, 96. 2. p. 227, col. 1 şi în Vidari, Corso di diritto comm., IV, p. 132, nota 2.

(14) Vezi Chironi, Colpa contrattuale e colpa extracontrattuale, I, 318 şi II, 552. Cpr. şi Giorgio Giorgi, Teoria delle obbligazioni, V, 300 urm., 308 urm., care se ocupă în mod special de responsabilitatea companiilor de tramvai.

(15) Vezi asupra acestei chestiuni, t. V. a Coment. noastre p. 498 urm.

ilusorii precauțiunile și măsurile de ordine luate în acest scop de patron; că, ast-fel fiind, obligația patronului de a despăgubi pe lucrător, pentru accidentele întâmplare în serviciul său, isvorăsc din contract; că, pe baza acestui contract, patronul este presupus în culpă, de câte ori nu va dovedi că el 'și-a îndeplinit obligația ce avea față de lucrător, de a lua toate măsurile necesare pentru a preîntîmpina pericolele, și că accidentul s'a întîmplat din greșala, imprudența lucrătorului, sau caz fortuit, etc. (16).

Este adevărat că această decizie a fost casată, în secțiuni unite (16), însă Înalta Curte nu discută chestia de a se ști dacă responsabilitatea patronului rezultă în specie din contract sau din delict, punând numai în principiu că faptul unui patron de a întrebuița copii mici la mașini sau aparate periculoase îl face responsabil de accidentele întâmplare acestor copii (17), Curtea deplasează deci chestiunea, judecând-o mai mult în fapt.

În resumat, principiul pus de Curtea din București este, după părerea noastră, inadmisibil, căci Curtea admite că responsabilitatea căraușului, și prin urmare, și a patronului rezultă din delict; pe când, după sistemul ce am expus, ea rezultă din contract.

În privința celor-lalte puncte decise de Curte, nu avem nimic de obiectat, soluțiile admise fiind perfect juridice. Ast-fel, Curtea decide, între altele, că culpa comună nu distruge responsabilitatea. Este, în adevăr, de principiu că culpa părții lezate nu autorisă pe judecători a pune repararea daunei numai în sarcina aceleia prin a căruia greșală faptul s'a întîmplat, nici a-l scuti cu deservire de responsabilitate, ci numai a reduce suma daunelor la care el urmează a fi condamnat. Fiecare parte fiind, în asemenea caz, în culpă, trebuie să sufere consecințele culpei sale (18). Art. 1304 din Codul austriac (dispoziție nereprodusă în Codul Calimach) este formal în această privință. «De câte-ori, la caz de daună, partea lezată este în culpă, dice acest text, de atâtea ori ea trebuie să sufere dauna împreună și în proporție cu acel care a cauzat-o, sau pe jumătate, când nu se poate stabili această proporție»: «*So trägt er mit*

dem Beschädiger den Schaden verhältnissmässig; und, wenn sich das verhältniss nicht bestimmen lässt, zu gleichen Theilen».

Sunt chiar casuri în care culpa comună aduce, după jurisprudență, compensarea daunelor. Ast-fel, o acțiune în daune introdusă în baza unei concurențe neleale, ce se pretindea a fi fost făcută de un comerciant, altuia, s'a respins de Curtea din Riom, fiind că se constata în fapt că ambii comercianți își făcuse reciproc o concurență ilicită (19).

De asemenea, se decide în genere, în materie de seducțiune, că culpa femeii face din partea ei acțiunea în daune inadmisibilă (20).

Toate acestea sunt însă excepțiuni, care pot fi contestate, principiul fiind ast-fel cum-l așează Curtea din București.

Prin urmare, recunoaștem temeinicia unora din punctele prevădute în decizia Curței, și n'o credem vulnerabilă de cât asupra chestiunii de a se ști dacă responsabilitatea isvorăște, în specie, din contract sau din delict. Responsabilitatea delictuală n'o putem admite sub nici-un cuvînt, de și o parte din doctrină și din jurisprudență îmbrățișează în Franția această idee, greșită după noi.

D. Alexandresco.

(19) Veđi D. P. 53, 2. 137. Veđi t. V a Coment. noastre, p. 458, *ad notam*.

(20) Veđi Laurent, IV, 90. Demolombe, XXI, 514. Sourdat, *op. cit.*, I, 662 *quinquies*. Cpr. Trib. Brăila și C. Dijon, *Dreptul* din 1882, No. 11 și D. P. 93. 2. 183. Veđi și t. V a Coment. noastre, p. 466, nota 2.

INFORMAȚIUNI

Atragem atențiunea cititorilor noștri că, în numărul viitor, vom publica un important articol: Magistratura noastră datorit penei apreciate a membrului nostru de redacție d-l N. D. Chirculescu, avocat din Focșani.

Acest articol, care se ocupă de îmbunătățirea stărei materiale a magistraților noștri, ne-a fost dat spre publicare încă de 20 Septembrie a. c., dar, din cauza aglomerării materiilor cari nu puteau suferi întârziere, nu i s'a putut face loc până acum, trebuind a da preferință articolelor venite în afară de redacția ziarului.

— X —

A apărut: Suplimentul al 3-lea la CODICELE DE ȘEDINȚĂ al d-lui I. Ph. Ghețu. Acest volum are peste 1400 pagini și cuprinde toate legile, regulamentele, decretale și chiar unele decisiuni ministeriale mai importante, promulgate și publicate în «*Monitorul Oficial*» de la 1 Iunie 1900 și până la 1 Octombrie 1903. Prețul vol. lei 10 broșat, și lei 12 pentru cele legate în piele flexibilă. Comandele se primesc la Redacția acestui ziar.

— X —

DREPTUL CIVIL ROMÂN, Vol. I, II și III, de d-l Profesor C. Nacu, se afiă de vânzare la Redacția și tipografia acestui ziar, de unde se expediază contra: mandat poștal sau timbre.

Comandele se vor expedia pe adresa d-lui Codreanu.

Prețul fie-cărui vol. este de lei 12.

Pentru provincie se încarcă portul poștal.

(16) Veđi *Curierul Judiciar* din 1900, No. 40 și *Dreptul* din 1899, No. 65. Veđi și autoritățile citate în t. V a Coment. noastre, p. 500, nota 1. Cpr. și Ionescu-Dolj, *Curierul Judiciar* din 1900, No. 64. În Franța, această chestiune a provocat legile din 9 April 1898 și din 30 Iunie 1899, asupra cărora veđi Sourdat, *op. cit.*, II, 1487 urm., p. 736 urm. (ed. a 5-a).

(17) Veđi *Curierul Judiciar* din 1900, No. 40 și Bulet. Cas. 1900, p. 623. La judecarea acestui recurs n'am luat parte, însă am pus concludii, ca procuror general, la prima înfățișare, când Curtea a făcut divergență.

(18) Chestiunea este ast-fel decisă și de jurisprudența franceză, însă aceasta este treaba instanțelor de fond. Veđi decisiile citate în t. V a Coment. noastre, p. 500, *ad notam*.

(19) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1895, No. 61. Veđi și autoritățile citate în t. V a Coment. noastre, p. 422, nota 2.